

LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Institutionen för hälsa, vård och samhälle

Arbetssterapi och aktivitetsvetenskap

Vårdhundar

En litteraturstudie

Författare: Lukas Larsson
Mikael Svensson

Handledare: Eva Ramel   Mars 2014

Kandidatuppsats

Adress: Hälsa, vård och samhälle, Arbetssterapi och aktivitetsvetenskap, Box 157, S-221 00 Lund

LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Institutionen för Hälsovetenskaper
Arbetssterapi och aktivitetsvetenskap

20 mars 2014

Vårdhundar En litteraturstudie

Lukas Larsson
Mikael Svensson

Abstrakt

Bakgrund

Husdjursterapi med hundar har visats kunna förstärka effekten av aktivitetsbaserade interventioner. Vårdhundar används som en strukturerad aktivitetsbaserad intervention.

Syfte

Att undersöka hur vårdhundar kan användas i aktivitetsbaserade interventioner inom barn-, äldre- och psykiatrisk vård samt undersöka resultatet av dessa interventioner.

Metod

Litteratursökningar gjordes i AMED, Cinahl, ERIC, MEDLINE och OTSeeker efter artiklar som beskriver effekten av husdjursterapi i en aktivitetsbaserad intervention inom barn-, äldre- och psykiatrisk vård.

Resultat

Litteraturen visar på höjd motivation, ökad upplevelse av livskvalitet, ökat socialt samspel och minskad ångest.

Slutsats

Husdjursterapi kan med fördel användas som primär intervention eller som förstärkning av aktivitetsbaserade interventioner. Den tillgängliga forskning som finns är typisk för ett ämne i utveckling och det finns ett behov att större randomiserade studier för att interventionen ska bli mer vetenskapligt förankrat och därmed kunna fortsätta växa.

Nyckelord: Husdjursterapi, aktivitetsbaserade interventioner, barn, äldre, psykiatri

Adress: Institutionen för Hälsovetenskaper, Arbetssterapi och aktivitetsvetenskap, Box 157, S-221 00
Lund

LUND UNIVERSITY
Faculty of Medicine

20 march 2014

Therapy dogs

A literary review

Lukas Larsson
Mikael Svensson

Abstract

Background

Animal-assisted therapy with dogs has shown enhance effects of activity based interventions. Therapy-dogs are used as a structured activity based intervention.

Purpose

To examine how therapy-dogs can be used in activity based interventions for children, elderly and in psychiatric care, and to examine the results of these interventions.

Method

Literature searches was made in AMED, Cinahl, ERIC, MEDLINE and OTSeeker after articles that shows the effect of animal-assisted therapy as a activity based intervention for children, elderly and psychiatric care.

Result

The literature shows higher motivation, increased quality of life, increased social interactions and lowered anxiety after the use of animal-assisted therapy.

Conclusions

Animal-assisted therapy can be used as a primary intervention or as an enhancement of activity based interventions. The available research that exists is typical for a newly developed area of research and there is a need for more randomized studies to increase the evidence and to further develop the animal-assisted therapy.

Keywords: animal-assisted therapy, activity based interventions, child, elderly, psychiatric

Bachelor thesis

Department of Health Sciences, Occupational Therapy and Occupational Science, Box 157, S-221 00
Lund

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	1
Meningsfulla aktiviteter och arbetsterapi.....	1
Hundar i vardagsaktiviteter.....	2
Husdjursterapi.....	2
Syfte.....	3
Metod.....	3
Procedur.....	3
Urval.....	4
Databearbetning.....	6
Resultat.....	7
Husdjursterapi för barn.....	8
Husdjursterapi inom psykiatrisk verksamhet.....	11
Husdjursterapi för äldre.....	13
Diskussion.....	17
Resultatdiskussion.....	17
Metoddiskussion.....	18
Husdjursterapi i andra verksamheter.....	18
Slutsats.....	18
Referenslista.....	20

Bakgrund

Meningsfulla aktiviteter och arbetsterapi

Inom arbetsterapin ses person, miljö och aktivitet som tre faktorer som är oskiljaktiga för att få ett bra aktivitetsutförande samt för att människor ska känna meningsfullhet i aktiviteter. Till personfaktorn räknas både de fysiska och mentala förutsättningar som en individ har, samt individens egna värderingar. En persons omgivande miljö kan vara stödjande eller hindrande beroende på hur den är utformad och upplevs. Aktiviteter kan utföras för olika ändamål som arbete, personlig vård, nöjen och sömn (Christensen & Baum, 2005).

I den arbetsterapeutiska praxismodellen Canadian Model of Occupational Performance and Engagement [CMOP-E] belyses sambandet mellan person, miljö och aktivitet som en förutsättning för hälsa samt en känsla av meningsfullhet. I modellen ses spirituality som en viktig faktor där det som är unikt för varje person och den egna drivkraften tas till vara på (Law, Polatajko, Baptiste och Townsend, 1997). Inom begreppet spirituality finns det som är högt värderat för individen och saker som motiverar personen att arbeta vidare även genom stora svårigheter. Det ses som en central del av det klientcentrerade arbetet, där fokus ligger på den enskilda individen och dess vilja (Law, Polatajko, Baptiste och Townsend, 1997). Modellen beskriver även för att en aktivitet ska kännas meningsfull så måste det finnas en känsla av medverkan och samhörighet i aktivitetsutförandet (Townsend och Polatajko, 2007).

Jonsson och Josephsson (2005) ser meningsfulla aktiviteter som en förutsättning för att möjliggöra hälsa och öka personens känsla av sammanhang. Om en aktivitet känns meningsfull så kommer en person att bli motiverad till att utföra den. När en person upplever en aktivitet som meningsfull, stimulerande och lagom utmanande kan personen bli så uppslukad av aktiviteten att tid och rum glöms bort. Denna upplevelse kallas för FLOW (Csikszentmihalyi, 1997).

Upplevelsen av flow gör att personen utmanas på ett sätt som underlättar träning och rehabilitering. Ett sätt att göra en intervention meningsfull, spännande och utmanande eller på annat sätt underlätta för klienten att uppnå flow kan vara att använda husdjursterapi (Höök, 2010).

Hundar i vardagsaktiviteter

I de skandinaviska länderna har hunden varit en del av vardagen i flera tusen år. I Danmark har det funnits benrester från hundar som beräknas vara mellan 8-9 000 år. Likaså utanför Lund har det påträffats varsamt begravda hundar som beräknas vara runt 7 000 år gamla. Detta visar då på att det har funnits domesticerade hundar i Sverige genom hela dess historia. Hundar har traditionellt använts som bland annat jakt-, vakt- och vallhundar (Messent, P., Palmer J., Schneck, M., Caravan, J. & Alderton D., 2005). I dagens samhälle är hundar vanligt förekommande som sällskapsdjur och 12,8% av alla hushåll i Sverige har hund. Antalet hundar i Sverige har ökat under de senaste åren och trenden verkar inte avta (Manimalis, 2009).

Husdjursterapi

Hundar används som hjälpmedel vid rehabilitering i stor utsträckning i Nordamerika. Där är vårdhunden verksam inom bland annat psykiatri, demens-, och strokevård samt vid träning av social kompetens (Hawkins, 2012; Höök, 2010; Macauley, 2006; Perkins, Barlett, Travers & Rand, 2008). Även Danmark har nyligen påbörjat en satsning som ska ge personer med demens möjlighet att få träffa besökshundar (TT-Ritzau, 2013). I Sverige är inte husdjursterapi vanligt, men de vårdhundar som finns är framför allt aktiva inom demens- och strokevård (Höök, 2010). Husdjursterapi med hundar beskrivs enligt Höök (2010) som när vårdhunden används som en del av en strukturerad intervention och inte i första hand som ett sällskapsdjur. För att bli vårdhund krävs det att hunden uppfyller lämplighetskraven för att arbeta inom vården samt att hund och hundförare har utbildats och diplomerats.

Husdjursterapi används för att hjälpa schizofrena personer att öka deras motivation, men också i sjukhusmiljöer för att öka patienters välbefinnande genom att skapa en mer hemtrevlig miljö där patienten inte känner sig lika sjuk (Reed, Ferrer & Villegas, 2012). För yngre patienter har det visats sig vara motiverande att använda vårdhundar för att patienterna ska medverka och slutföra sina behandlingsplaner (Hawkins, 2012). Arbetsterapeuter som använder husdjursterapi framhåller att terapiformen kan användas för att öka effekten av en arbetsterapeutisk intervention, till exempel genom att göra ett träningstillfälle till en meningsfull aktivitet för patienten (Velde, Ciprani & Fischer, 2005).

Husdjursterapi används inom demensvården som en lugnande åtgärd för patienterna. Under tiden som vårdhunden var närvarande på avdelningen var det en lägre ljudnivå samt färre

aggressivitet utbrott, men 30 minuter efter hunden och hundföraren lämnat avdelningen steg ljudnivån och antalet aggressivitet utbrott ökade (Perkins et al., 2008). Macauley (2006) beskriver att vårdhunden i sig inte gör någon större skillnad på effekten av träningen, men patientens upplevelse av träningstillfället blir positivare och de känner sig mer motiverade när vårdhunden är närvarande. Höök (2010) beskriver ett patientfall där patienten var på mycket bättre humör efter träningstillfälle med vårdhund jämfört med när vårdhund inte var närvarande. För patienten upplevde inte det som träning utan rycktes istället med i aktiviteten och upplevelsen förändrades kraftigt trots att de gjorde samma övningar som vid tidigare träningstillfällen.

Höök (2010) belyser flera verksamhetsområden där vårdhundar kan göra stor nytta. Dessa är bland annat barn-, äldre- och psykiatriskvård. Vi väljer att fokusera på dessa tre verksamhetsområden som förekom frekvent i litteraturen till bakgrunden. CMOP-E modellen är den arbetsterapeutiska praxismodell som ligger till grund för studien och vars teorier fokuserar bland annat på vikten av spirituality och motivation för arbetsterapeutiska interventioner. Husdjursterapi är ett exempel på en aktivitet som har effekt på motivation

Syfte

Syftet med denna litteraturstudie är att undersöka hur vårdhundar kan användas i aktivitetsbaserade interventioner inom barn-, äldre- och psykiatriskvård samt undersöka resultatet av dessa interventioner. Ytterligare syfte är att analysera artiklarnas vetenskapliga evidens.

Metod

Procedur

För att skapa litteraturstudien användes Cochrane Handbook for Systematic Review of Interventions (Higgins & Green, 2008), se tabell 1. I det första steget sammanfattades syftet med studien, därefter beslutades urvalskriterierna för artiklarna och sedan gjordes en utförlig litteratursökning. Efter det sammanställdes den data som framkommit och en analys gjordes av artiklarna. Evidensen på artiklarna graderades och viktiga slutsatser sammanställdes. Slutligen utfördes en analys av artiklarna samt att de sattes i relation till varandra.

Tabell 1 - De åtta stegen för analys av litteratur enligt Higgins & Green (2008)

Steg 1	Definiera frågeställning och inklusions- och exklusionskriterier.
Steg 2	Söka efter studier.
Steg 3	Välja studier och samla data.
Steg 4	Utvärdera risk för partiskhet.
Steg 5	Analysera data på ett övergripande sätt
Steg 6	Ta ställning till partiskhet.
Steg 7	Presentera resultat.
Steg 8	Tolka resultat och dra slutsatser.

Urval

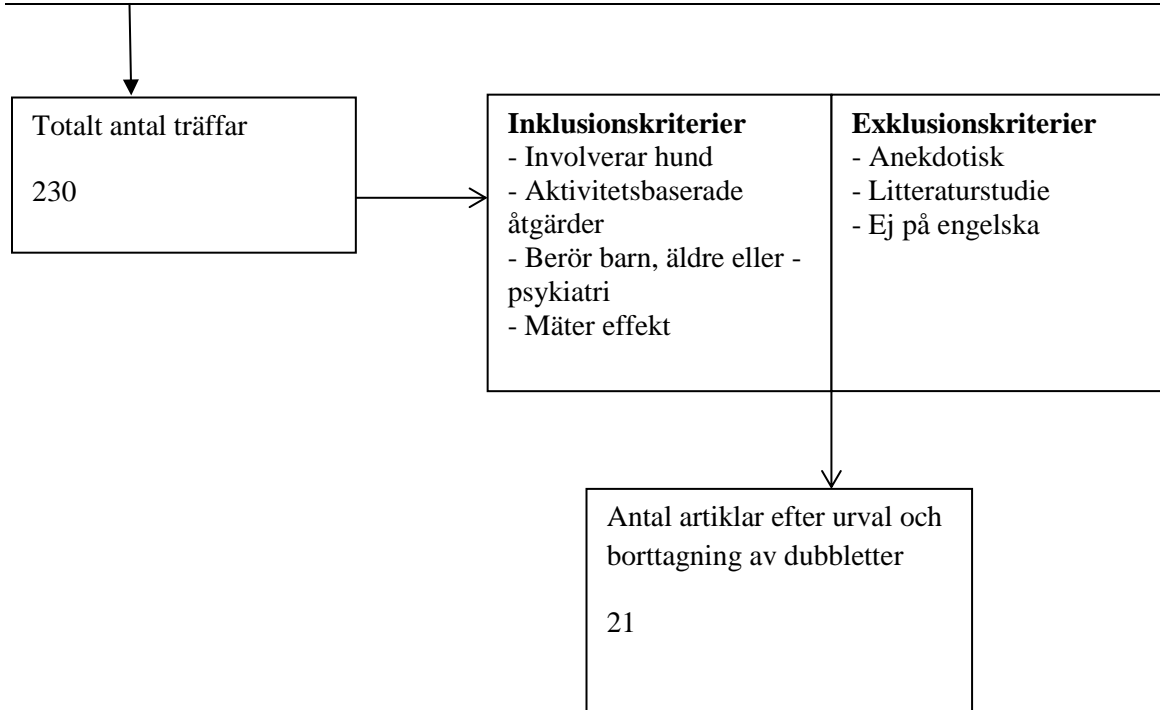
Strukturerade sökningar under oktober 2013 gjordes i följande databaser; AMED-Alternative Medicine, CINAHL with full text, ERIC, MEDLINE och OTseeker. Den engelska termen för husdjursterapi enligt *Medical Subject Headings* [MeSH] (<http://mesh.kib.ki.se>) är *animal-assisted therapy* [AAT], begreppet *pet therapy* har också använts då det är ett generellt använt begrepp. I fyra av databaserna har sökordet *animal-assisted* använts då detta generade mer relevanta träffar och även innefattade begreppet *animal-assisted activity* [AAA] som är en annan typ av strukturerad intervention inom husdjursterapi och förekommer inte i MesH systemet. I databaserna AMED, OTSeeker och ERIC var det inte aktuellt med sökordet *occupational therapy* då det inte gav några relevanta träffar i de tre valda databaserna. För att återspegla de tre verksamhetsområdena samt minska antalet träffar i sökningen har vi i MEDLINE valt att fokusera på sökorden *psychiatric care*, *dementia*, och *child*. Funktionen "Suggest Subject Terms" användes för att få bättre resultat i sökmotorn. I tre av databaserna har även sökordet *dog* inkluderats.

I databaserna framkom det 230 artiklar (se Tabell 2) som kunde vara relevanta för vår studie. Dessa artiklar kontrollerades sedan gentemot våra inklusions- och exklusionskriterier för att sortera ut vilka artiklar som var relevanta för undersökningen. Totalt 21 artiklar matchade kriterierna och blev sedan inkluderade i studien. Dessa artiklar kommer från USA, Portugal, England, Taiwan, Italien, Sverige, Japan, Israel, Ungern, Mexico och Kanada.

Tabell 2 - Databaser som använts samt sökord och antalet träffar.

Databas	AMED	Cinahl	ERIC	MEDLINE	OTSeeker
Sökord	Animal-assisted OR Pet therapy AND Dog Efter 2000	Animal-assisted OR Pet therapy AND Occupational therapy Efter 2000	Animal-assisted OR Pet therapy AND Dog Efter 2000	Animal-assisted Therapy OR Occupational Therapy Department, Hospital AND Children/Dementia/ Psychiatry/ Schizophrenia Efter 2000	Animal-assisted OR Pet therapy OR Dog Efter 2000
Antal träffar	22	135	24	35	14

Databearbetning

Utifrån litteratursökningen framkom det sju barnartiklar, fem psykiatriartiklar och nio artiklar om äldre. Artiklarna har kategoriserats i barnkategorin om deltagarna är under 18 år, inom psykiatri om interventionen är fokuserad på psykiatriska symptom för både vuxna och äldre. Artiklar som fokuserar på äldre eller demens har placerats i kategorin äldre. Analysen har delats upp i två sorters interventioner, en där hunden är den primära interventionen och allt fokus är på den och en där hunden är en sekundär intervention och fungerar som en förstärkning av en intervention. För att undersöka artiklarnas påverkan på flow och spirituality (Csikszentmihalyi, 1997; Townsend och Polatajko, 2007) har dessa begrepp kopplats till orden motivation, meningsfullhet, självkänsla och livskvalitet. Spirituality och flow kan leda till en bättre hälsa (Jonsson & Josephsson, 2005) och mätbar symptompåverkan, därför har resultat som belyser symptompåverkan också inkluderats.

Artikarna analyserades utifrån The Cochrane Handbook for Systematic Reviews of Interventions (Higgins & Green, 2008). Cochrane valdes eftersom det ger en tydlig arbetsprocess för att göra en litteraturstudie och The Cochrane Collaboration Hierarchy of Evidence gör det lätt att skapa en överblick av artiklarnas evidens för läsaren. Evidenshierakin utgår från en fyrgradig skala med hög, medel, låg och mycket låg som beskrivningar av en artikels evidens (se tabell 3). Beroende på artikeln utformning och genomförande startar den på olika delar i skalan och kan därefter stärkas eller sänkas i evidensnivå beroende på åtta fasta faktorer.

Individuell data från varje artikel har sammanställts och redovisats i tabeller. Den individuella data som samlats in om artiklarna är studiens utformning, deltagare, evidensnivå, typ av intervention, samt resultat och slutsatser som framkommer. Efter det sammanställdes resultaten från de individuella artiklarna för att undersöka vilka resultat som förekom frekvent i artiklarna och vilken inverkan de hade på respektive målgrupp.

Tabell 3 – The Cochrane Collaboration Hierarchy of Evidence (Cochrane's evidenshieraki)

Evidensgrad	Metod
Hög	Randomiserade studier
	Dubbelt uppgraderade observationsstudier
Medel	Nedgraderade randomiserade studier
	Uppgraderade observationsstudier
Låg	Dubbelt nedgraderade randomiserade studier
	Observationsstudier
Mycket låg	Trippel nedgraderade randomiserade studier
	Nedgraderade observationsstudier
	Case-studier

Uppgradering	Nedgradering
<ul style="list-style-type: none"> • Stor effekt av interventionen. • Underskattning av effekten på grund av yttre faktorer. • Dos-respons fördröjning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsningar i studiens design eller genomförande och hög risk för partiskhet. • Ofullständigt redovisade resultat. • Oförklarad heterogenitet eller motsägelsefulla resultat. • Bristande precision i resultatet. • Hög sannolikhet för påverkan från sponsorer eller utgivare.

Resultat

Alla artiklar som förekommer i studien visar på positiva resultat i användningen av husdjursterapi med hund inom alla tre verksamhetsområden som har undersökts. En återkommande negativ aspekt som framkom i artiklarna är att det är viktigt att ta hänsyn till allergier och inställningar som deltagaren har till husdjursterapi.

Det framgår att husdjursterapi med hund kan användas som en förstärkning för en redan befintlig aktivitet/intervention eller så kan det vara en aktivitet där hunden är i fokus. Det finns tydliga skillnader på vilken av dessa två sorters husdjursterapi som används inom ett specifikt område. Aktiviteter där hunden är i fokus används i huvudsak för äldre personer och även inom

barnverksamheter och psykiatrin. När husdjursterapi används som förstärkning används det i oftast inom vård av barn och psykiatrin.

I sammanställningen av evidensen för artiklarna i studien framkommer att endast två artiklar kan sägas ha hög evidens (se tabell 4) medan majoriteten visar sig ha låg eller mycket låg evidens enligt Cochrane. En stor orsak till detta är att de flesta studierna inte är randomiserade vilket är en förutsättning för att kunna uppnå en högre evidensgrad (se tabell 3). För mer specifikt om de individuella artiklarnas interventioner och evidens se tabell 5,6,7.

Tabell 4 – Artiklar och evidens

	Antal artiklar	Hög evidens	Medel evidens	Låg evidens	Mycket låg evidens
Barn	7	1	0	3	3
Psykiatri	5	0	1	3	1
Äldre	9	1	0	6	2

Husdjursterapi för barn

Från de sju artiklar vars huvudfokus är barn som har inkluderats i studien, har det kommit fram att husdjursterapi är en behandlingsform som kan användas i flera olika sorters verksamheter. De artiklar som är i barnsektionen av studien (se tabell 5) beskriver husdjursterapi som ett verktyg för autistiska barn, barn som utsatts för svåra trauman samt barn med stor smärta.

Det finns en jämförelse av effekterna av tre olika sorters interventioner vid användning av husdjursterapi i kombination med terapeutiska berättelser för barn som utsatts för sexuella övergrepp. Terapeutiska berättelser med och utan hund samt terapeutisk insats med enbart hund. I resultatet framkommer det att terapeutiska berättelser med hund var mycket mer effektivt än de andra två metoderna. Utöver det talar resultaten för att intervention med endast hund är en effektivare rehabiliteringsåtgärd än enbart terapeutiska historier (Dietz, Davis & Pennings, 2012). Nyttan av husdjursterapi för barn som utsatts för allvarliga psykologiska trauman styrks även av Eggiman (2006).

För barn med utvecklingsstörning har husdjursterapi använts med goda resultat. Barnen blev gladare och mer fokuserade på uppgiften samt mer sociala i hundens närvaro (Martin & Farnum,

2002). Detta stöds också av Heimlich (2001) som visade på svaga positiva resultat av liknande intervention, men hennes resultat är inte kompletta på grund av att hunden i fråga blev sjuk och inte kunde slutföra interventionen.

När husdjursterapi har använts som behandlingsåtgärd för barn med autism så har det motiverat barnet att medverka i terapi och samtidigt minskat förekomsten av aggressionsutbrott (Silva, Correia, Lima, Magalhães, & de Sousa, 2011). Autistiska barns språkanvändning och sociala aktiviteter ökade i samband med husdjursterapi. Resultatet stärktes även av de anhöriga som upplevde en märkbar förbättring av barnets beteende efter att barnet påbörjat en behandling med husdjursterapi (Sams, Fortney & Willenbring, 2006).

Husdjursterapi kan användas för att minska barnens upplevelse av smärta, med goda resultat. Anhöriga ser effekten av husdjursterapi genom att de upplever att barnen hade mindre smärta efter och under interventionen (Braun, Stangler, Narveson och Pettingell, 2009).

Tabell 5 – Litteraturoverblick barn

Artikel	Deltagare	Evidensnivå	Intervention	Resultat	Slutsatser
Braun, Stangler, Narveson & Pettingell, 2009	Barn med smärtproblem 57 deltagare	Låg Observationsstudie	Primär intervention. AAT sessioner under 15 minuter med smärtlindring som syfte.	Barnens upplevelse av smärta efter träningen var märkbart lägre än före behandlingen. Detta även jämfört med kontrollgruppen.	Att AAT kan användas för att minska sjuka barns upplevelse av smärta.
Dietz, Davis & Pennings, 2012	Sexuellt utnyttjade barn 157 deltagare	Hög Dubbelt upgraderad observationsstudie	Sekundär intervention. Terapeutiska berättelser i grupp med och utan AAT samt en grupp med endast AAT.	Mäts utifrån 6 kategorier. Inga hundar hade mätbart mindre effekt än gruppen med hundar och berättelser. Samt lägre resultat i 4 av kategorierna mot gruppen med enbart hund utan berättelse.	Att husdjursterapi kan användas för att förstärka effekterna av terapeutiska berättelser.

Artikel	Deltagare	Evidensnivå	Intervention	Resultat	Slutsatser
Eggiman, 2006	Sexuellt utnyttjat barn. 1 deltagare	Mycket låg Single-case studie	Primär intervention. Barnet umgås med hunden och var tvungen att följa reglerna för att umgås med hunden.	Hade lättare att öppna upp sig med hund närvarande. Hjälpte henne att sova, minska ångest och gjorde hemmalivet lättare.	AAT kan visa sig lugnande för barn. Viktigt att ha väl tränade hundar som är utbildade för uppgiften.
Heimlich, 2001	Barn med utvecklingsstörningar 14 deltagare	Mycket låg Nedgraderad observationsstudie	Saknas beskrivning av AATs utformning. Individanpassat program.	Svaga positiva resultat, men inget som kan vetenskapligt styrkas. P.g.a. studiens höga tempo utformning drabbades hunden av en stressjukdom.	Viktigt att planera AAT väl för att hunden inte ska ta skada av arbetet.
Martin & Farnum, 2002	Barn med utvecklingsstörning 10 deltagare	Låg Observationsstudie	Primär intervention. Barn fick under interagera med: En boll Gosedjur Levande hund	Barnen skrattade och var mer sociala när hunden var närvarande. Hunden ökade deras fokus.	AAT kan ha positiv effekt för på beteendet för barn med utvecklingsstörning
Silvia, Correia, Lima, Magalhães & de Sousa, 2011	Barn med autism 1 deltagare	Mycket låg Single-case studie	Primär intervention. Strukturerade interventioner med arbetsterapeut för ett barn med autism. Behandling med och utan hund.	När hunden är med vid behandlingen visar deltagaren på längre och mer engagerat deltagande i terapin samt mindre aggressiva beteende	Resultaten tyder på att hundar kan användas för att möjliggöra aktivitet för barn med autism.
Sams, Fortney & Willenbring, 2006	Barn med autism 22 deltagare	Låg Observationsstudie	Sekundär intervention. Två typer av behandling. Traditionell behandling och behandling med AAT.	De tillfällen då djur användes ökade barnens sociala interaktioner och språkanvändning.	Djuren stimulerade barnen till ökad aktivitet och medverkan i behandlingen.

Husdjursterapi inom psykiatrisk verksamhet

Fem artiklar som beskriver hur husdjursterapi kan användas inom psykiatrisk verksamhet har framkommit under sökningen. I de artiklar som analyserades har interventioner använts för att behandla personer med schizofreni, stress och bipolär sjukdom (se tabell 6).

I artiklarna förekommer interventioner för personer med schizofreni i tre av de fem artiklarna. Alla dessa interventioner har varit gruppaktiviteter för personer med liknande kognitiva funktionshinder. I två av artiklarna har deltagarna fått en ökad social funktion (Barak, Savori, Mavashev & Beni, 2001; Kovács, Kis, Rózsa S. & Rózsa L., 2003) och i den tredje har självkänslan ökat samt symptomen från schizofrenin minskat (Chu, Liu, Sun & Lin, 2009). Aktiviteterna som har utförts i dessa tre artiklarna har varit sociala interaktioner med hunden, där hunden har varit i fokus under interventionen. Patienterna har i alla artiklarna bland annat fått promenera och leka med hunden. Utöver det finns det aktiviteter som till exempel pälsvård och matning.

Sockalingam et al., (2008) använder husdjursterapi för att öka självkänsla och motivation hos en man med bipolär sjukdom, genom att han under interventionen fick ansvar för att ta hand om hundens dagliga skötsel som till exempel promenader och matning. Detta gav mannen en positivare syn på livet och bättre självkänsla. Interventionen ökade även mannens motivation för att delta i behandlingen samt minskade hans oro och psykomotoriska nedsättningar. Författarna har även observerat en förbättring av två andra patienter på avdelningen som inte deltagit i interventionen med husdjursterapi men träffat hunden regelbundet på avdelningen.

Vid arbetet med stresshanteringsgrupper och husdjursterapi (González-Ramirez, Ortiz-Jiménez & Landero-Hernández, 2013) användes hunden i ett strukturerat femstegsprogram för att öka effekten av interventionen. Deras resultat visar på att fler deltagare fullföljde programmet och att de upplevde en större effekt i form av minskad stress än kontrollgruppen som fick kognitiv beteendeterapi [KBT].

Tabell 6 – Litteraturöverblick psykiatri

Artikel	Deltagare	Evidensnivå	Intervention	Resultat	Slutsatser
Barak, Savorai, Mavashev & Beni, 2001	Äldre personer med långvarig schizofreni. 20 deltagare	Låg Observationsstudie	Primär intervention. Patienterna i grupp har hand om djurens skötsel tre timmar per vecka under ett år. Innefattar t.ex. matning, gång och tvättning.	AAT-gruppens deltagare fick märkbart bättre social funktion än kontroll-gruppens deltagare. Tydlig effekt redan efter sex månader.	AAT kan hjälpa personer med schizofreni utveckla sina sociala förmågor.
Chu, Liu, Sun & Lin, 2009	Äldre personer med långvarig schizofreni. 30 deltagare	Medel Uppgraderad observationsstudie	Primär intervention. Åtta veckors AAA grupprogram med syfte att öka klienternas självförtroende och aktiviteter i dagliga livet [ADL] förmågor.	Tre personer ville inte delta på grund av hundrädsla. Deltagarna visade klara förbättringar jämfört med kontroll-gruppen i fyra av de sex områden som mättes.	Att AAA kan användas för att tillfälligt öka personer med schizofrenis välbefinnande och minska symtom.
González-Ramirez, Ortiz-Jiménez & Landero-Hernández, 2013	Människor negativt påverkade av stress. 30 deltagare	Låg Observationsstudie	Sekundär intervention. Femstegs stresshanteringsprogram med AAT och en kontrollgrupp med kognitiv beteendeterapi [KBT].	Fler deltagare slutförde AAT jämfört med KBT. Båda grupperna upplevde mindre stress. AAT gruppen hade den största minskningen.	AAT tillsammans med KBT är mer effektivt vid stress-behandling än bara KBT.
Kovács, Kis, Rózsa S. & Rózsa L., 2003	Patienter i medelåldern med långvarig schizofreni. 7 deltagare	Låg Observationsstudie	Sekundär intervention. 9 månaders AAT-program i grupp, veckovis träffar med olika sorters aktiviteter.	Personernas sociala förmåga blev bättre både under de terapeutiska träffarna och i deras vardag. Deltagarna deltog regelbundet utan avhopp.	AAT hade en positiv inverkan på schizofrena patienter, och de med stora nedsättningar skapade starka band till djuret.

Artikel	Deltagare	Evidensnivå	Intervention	Resultat	Slutsatser
Sockalingam et al., 2008	Bipolär medel-ålders man. Depression och mani. 1 deltagare	Mycket låg Single-case studie	Primär intervention. Umgås och ta hand om hundens dagliga behov.	Mannen fick bättre humör och positivare attityd. Blev mer motiverad och fick ökat självförtroende, minskad oro och psyko-motorisk påverkan. Hunden hade positiv effekt på medpatienter som var i närheten på avdelningen.	AAT kan vara användbart inom psykisk rehabilitering för en person med affektiva störningar.

Husdjursterapi för äldre

Inom kategorin äldre har det framkommit nio stycken artiklar, och åtta av dessa artiklar har handlat om äldre med neuropsykiatriska funktionshinder och en som endast handlat om äldre utan större kognitiva svårigheter (se tabell 7). Alla studier inom ämnet har använt liknande husdjursterapi men i olika tidsomfattning, med terapeutiska möten som varat 15-90 minuter och från en till fem gånger i veckan. Deras interventioner har varit fokuserade på att erbjuda deltagarna meningsfulla aktiviteter för att stärka deras livskvalitet, öka deras sociala interaktioner samt minska symtom från demens.

Kawamura, Niiyama, M. och Niiyama H. (2009) finner i sin studie att husdjursterapi kan användas som en meningsfull aktivitet för äldre med demens och på så sätt väcka deras intresse för deras omgivning samt göra det möjligt för dem att skapa nya vanor. Husdjursterapi har även visats öka äldre personers upplevelse av livskvalitet (Moretti et al. 2010; Mossello, et al., 2011), detta resultat styrks även av kontaktpersonen till deltagaren i Nordgren och Engströms (2012) singel-case studie som ansåg att husdjursterapi ökade deltagarens allmänna välbefinnande.

Husdjursterapi har haft en positiv inverkan på deltagarnas sociala aktiviteter (Kawamura, Niiyama, M. & Niiyama H. 2009; Mossello, et al., 2011; Sellers, 2008; Richeson, 2003) då deltagarnas egna initiativ till sociala interaktioner med personal och boende ökade.

Interventioner med hundar har minskat deltagarnas upplevelse av ensamhet (Banks, M., & Banks W. 2002).

Användandet av husdjursterapi har haft en positiv effekt på aggressiva beteenden och symptom av demens (Kanamori et al., 2001; Menna et al. 2012; Mossello, et al., 2011; Nordgren & Engström, 2012; Sellers, 2008). I studien av Richeson (2003) beskrivs hur en meningsfull aktivitet i form av husdjursterapi ledde till färre aggressionsutbrott på avdelningen under tiden som interventionen pågick, men när aktiviteten togs bort ökade de aggressiva tendenserna igen.

Tabell 7 – Litteraturöverblick äldre

Artikel	Deltagare	Evidensnivå	Intervention	Resultat	Slutsatser
Banks, M., & Banks W., 2002	Äldre personer boende på vårdhem 45 deltagare	Hög Randomiserad studie	Primär intervention. AAT en eller tre gånger per vecka under sex veckor. Klienterna fick interagera med djuret, t.ex. klappa, gå och leka med hunden.	AAT kan minska känslan av ensamhet. Ingen större skillnad på AAT en eller tre gånger i veckan	Om man har haft djur innan har man större nytta av AAT. Många känner att de hade velat ha ett husdjur men har inte möjlighet till att ha det.
Kanamori et al., 2001	Äldre personer med demens. 27 deltagare (varav 7 fick AAT)	Mycket låg Nedgraderad observationsstudie	AAT, djupare beskrivning saknas. Kontrollgruppen verkar inte ha fått någon behandling.	AAT-gruppen blev mindre aggressiva, uppvisade mindre ängslighet och behövde mindre stöd i vardagen samt upplevde lägre stressnivå. Kontrollgruppen blev sämre i dessa kategorier.	Effekterna av AAT ökar över tid. Det behövs vidare forskning för att mäta effekten av AAT.
Kawamura, Niiyama, M. & Niiyama H. 2009	Äldre kvinnor med demens boendes på vårdboende. 8 deltagare	Låg Observationsstudie	Primär intervention. Regelbunden AAA under två års period.	AAA hjälpte deltagarna att få intresse för sig själva och omgivningen. Det hjälpte dem att förändra sina vanor positivt och att uttrycka sig. Deltagarna tyckte också om att träffa personer som inte var personal på sina boenden.	AAA kan användas för att hjälpa äldre personer med demens att utöka sina sociala relationer och erbjuda meningsfulla aktiviteter.

Artikel	Deltagare	Evidensnivå	Intervention	Resultat	Slutsatser
Menna et al. 2012	Äldre med kognitiva svårigheter 20 deltagare	Låg Observationsstudie	Primär intervention. AAA bestod av antingen lek eller skötselaktiviteter i grupp.	De med störst kognitiva svårigheter uppvisade förbättrade kognitiva förmågor efter AAA. Depressiva symptom minskade under interventionen	AAA i grupp är en kostnads-effektiv metod för att förbättra äldres psykiska välmående.
Moretti et al. 2010	Äldre med neuro-psykiatriska funktionshinder som bor på vårdhem 21 deltagare	Låg Observationsstudie	Primär intervention. AAT 90 minuter per vecka i sex veckor. Aktiviteterna var leka, klappa och promenera med hunden.	Hälften av deltagarna i AAT gruppen upplevde högre livskvalitet. Nio av tio som fick AAT upplevde att djuren hade en lugnande effekt och 80 % ville fortsätta med interventionen	AAT kan vara effektivt för personer med kognitiva problem.
Mossello, et al., 2011	Äldre med Alzheimers 10 deltagare	Låg Observationsstudie	Primär intervention. Intervention i tre steg. 1. Pre intervention 2. Kontroll-aktivitet med gosedjur 3. AAA med hund De utförde aktiviteter med hunden, som att leka, mata, klappa och gå.	AAA ledde till minskad oro, depressiva symptom, ökad vakenhet och allmän tillfredsställelse. Aktivitet med gosedjur gav liknande resultat, dock avsevärt lägre skattat.	AAA har möjlighet att avsevärt förändra den emotionella statusen hos personer med demens och har positiv inverkan på deras livskvalitet. Det ökar motorisk aktivitet och vilja att interagera med omvärlden.

Artikel	Deltagare	Evidensnivå	Intervention	Resultat	Slutsatser
Nordgren & Engström, 2012	Äldre kvinna med demens 1 deltagare	Mycket låg Single-case	Primär intervention. AAT som involverar skötsel och promenad med hund en gång per vecka under 8 veckor.	Under AAT så blev kvinnans gång bättre, hon blev mindre rastlös och deltog i fler aktiviteter på boendet. Hennes kontaktperson ansåg att AAT ökade hennes välmående. Hon blev mindre medgörlig, det tros bero på progression av hennes sjukdom och ökade medicinering.	AAT skulle kunna användas för att hjälpa personer med demens istället för farmakologisk behandling. Träning med hund kan ha en effekt på beteende och psykologiska symtom.
Richeson, 2003	Personer på vårdboende med demens 15 deltagare	Låg Observationsstudie	Primär intervention. Pågick i tre veckor, fem dagar i veckan och 60 minuter per gång. AAT var rekreativa aktiviteter med hund, som t.ex. mata, leka, klappa och prata om gamla husdjur.	Minskat aggressivt beteende och ökade sociala interaktioner. Det upplevdes även vara en bättre stämning på vårdavdelningen.	AAT blev en meningsfull aktivitet som lugnade dem. Då aktiviteten försvann så kom beteendeproblematiken tillbaka.
Sellers, 2008	Äldre personer med demens 4 deltagare	Låg Observationsstudie	Primär intervention. AAT fem gånger i veckan under fyra veckor. Sessionerna var 15 minuter och följde ett program.	AAT ledde till ett ökat socialt deltagande samt minskade deltagarnas aggressiva tendenser	Att AAT kan användas för att öka äldre personer med demens livskvalitet samt influera social interaktion och minska aggressiva beteenden.

Diskussion

Resultatdiskussion

I resultatet framkommer en tydlig bild av att vårdhundar kan användas för att stärka meningen och upplevelsen av aktivitetsbaserade interventioner. När hunden används som primär intervention har den varit effektiv på att öka deltagarnas upplevelse av livskvalitet, sociala samspel, minska psykiska problem, öka kognitiv förmåga, minska aggressiva tendenser och haft en lugnande effekt på deltagarna. Vårdhundar kan även användas för att förstärka en intervention, och studierna har visat klara förbättringar inom deltagarnas motivation, deltagande, respons till interventionen, sociala interagerande, minskade beteendeproblematik, ångest- och varit smärtlindrande (se tabell 5, 6, 7).

För att arbeta med husdjursterapi är det dock viktigt att ta hänsyn till eventuella allergier och hundrädsla, till exempel i en studie så valde tre deltagare att inte delta på grund av att de är rädda för hundar (Chu, Liu, Sun & Lin, 2009; Kovács, Kis, Rózsa S. & Rózsa L., 2003). Det är även viktigt att ha en vältränad hund som har stabilt sinnelag och kan grundläggande kommandon för att kunna garantera patientsäkerheten (Höök, 2010; Sockalingam et al., 2008).

En tydlig röd tråd som kan ses genom alla artiklar är att husdjursterapi är motiverande och meningsfullt för patienter. Meningsfulla aktiviteter är en viktig del inom arbetsterapi (Law, Polatajko, Baptiste och Townsend, 1997), då detta gör att en aktivitet upplevs som motiverande. Dessa effekter ökar möjligheterna för att uppnå FLOW (Csikszentmihalyi, 1997).

En viktig aspekt som tas upp i ett flertal av artiklarna är att personerna som blir erbjudna husdjursterapi ska med fördel ha någon sorts positiv relation till hundar eller vara intresserade av att prova husdjursterapi. Vikten av att arbeta klientcentrerat och ta hänsyn till klientens vilja är även en del av Hälso- och sjukvårdslagen (HSL, SFS 1982:763, 3a §).

I Sverige kan husdjursterapi med hund vara något som skulle kunna ha i åtanke då många har en stark relation till hundar och är en stor del av vårt vardagliga liv (Manimalis, 2009). Genom att involvera en hund kan en annars tråkig och omotiverande aktivitet göras meningsfull. Detta är något man kan uppnå med hjälp av att introducera hundar till arbetsterapi.

Det är viktigt att ta hänsyn till att även om vårt resultat tydligt visar på en god effekt för husdjursterapi så har flertalet av artiklarna låg evidens (se tabell 4) och större randomiserade studier behövs för att kunna säkerställa evidensen för denna typ av intervention.

Metoddiskussion

Valet av Cochrane Collaborations handbok (Higgins & Green, 2008) har varit ett passande arbetssätt för att göra denna litteraturstudie, eftersom metoden beskriver hela förloppet av en litteraturstudie och har ett tydligt ramverk över hur arbetsprocessen fungerar. Den har även varit ett stöd vid insamling av data och analys, med ett tydligt arbetssätt och struktur.

Sökningarna har varit problematiska då många databaser inte har kunnat hantera mer än tre sökord samtidigt vilket har minskat våra möjligheter att göra mer detaljerade sökningar i databaserna. Databasen MEDLINE har dock en egen funktion "*Suggest Subject Terms*" vilken fungerade mycket effektivt och gjort det enkelt att göra detaljerade sökningar i deras databas.

På grund av bristen på forskning inom området har denna litteraturstudie handlat om tre olika verksamhetsområden för att kunna samla in tillräckligt mycket data för att kunna dra slutsatser. Om möjligheten hade funnits skulle litteraturstudien istället handlat om ett verksamhetsområde för att mer i detalj kunna belysa hur husdjursterapi skulle kunna användas inom ett specifikt område.

Husdjursterapi i andra verksamheter

Under litteratursökningen och skrivandet av bakgrunden kom det fram andra områden där hundar kan användas, som vi ansåg vara värda att nämna. Husdjursterapi har använts inom strokevård för att öka verbal och ickeverbal kommunikation (Macauley, 2006; LaFrance, Garcia, & Labreche, 2007). Hundar har även använts i pedagogiskt syfte som så kallade bokhundar (Ehriander & Dahlgren, 2013) för att främja läsinläring.

Slutsats

Husdjursterapi kan med fördel användas som primär intervention eller som förstärkning av aktivitetsbaserade interventioner. Arbetsterapeuter skulle kunna använda hundar som interventioner inom äldreården och psykiatrin för att uppmuntra och motivera till aktiviteter som promenader, eller att umgås och ta hand om hunden. Inom barnvård kan vårdhundar

användas för att träna sociala situationer och främja kommunikation. Husdjursterapi kan även användas som en meningsfull och lugnande gruppaktivitet.

Den tillgängliga forskning som finns är typisk för ett ämne på framfart och att det finns ett behov att större randomiserade studier för att ämnet ska bli mer vetenskapligt förankrat och därmed kunna fortsätta växa.

Referenslista

---

*Ingår i litteraturstudien

*Banks, M. R., & Banks, W. A. (2002). The Effects of Animal-Assisted Therapy on Loneliness in an Elderly Population in Long-Term Care Facilities. *The Journals of Gerontology Series A: Biological Sciences and Medical Sciences*, 57(7), 428-432.

*Barak, Y., Savorai, O., Mavashev, S., & Beni, A. (2001). Animal-assisted therapy for elderly schizophrenic patients: a one-year controlled trial. *The American Journal of Geriatric Psychiatry: Official Journal of the American Association for Geriatric Psychiatry*, 9(4), 439-442.

*Braun, C., Stangler, T., Narveson, J., & Pettingell, S. (2009). Animal-assisted therapy as a pain relief intervention for children. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 15(2), 105-109.

Christensen, C. H., & Baum, C. M. (2005). *The complexity of human occupation*. In C. H. Christensen, C. M. Baum and J. Bass-Haugen (Eds.), *Occupational therapy: Performance participation and well-being* (3rd ed.). Thorofare: SLACK Incorporated.

*Chu, C. I., Liu, C. Y., Sun, C. T., & Lin, J. (2009). The effect of animal-assisted activity on inpatients with schizophrenia. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 47(12), 42-48.

Csikszentmihalyi, M. (1997). Happiness and creativity: Going with the flow. *Futurist*, 31(5), 8.

*Dietz, T.J., Davis, D., & Pennings, J. (2012) Evaluating Animal-assisted in group treatment for child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 21(6), 665-683.

*Eggiman, J. (2006). Cognitive-Behavioral Therapy: A case report-animal-assisted therapy. *Topics in Advanced Practice Nursing eJournal*, 6(3), 1-7.

Ehriander, H., & Dahlgren, C. (2013). Nytt projekt om bokhundar och Astrid Lindgren.

Forskning.se. Hämtat från

<http://www.forskning.se/nyheterfakta/nyheter/pressmeddelanden/nyttprojektombokhundarochastridlindgren.5.6881589d13ecf57f01e41.html> 2013-06-07

*González-Ramírez, M.T., Ortiz-Jiménez, X.A., & Landero-Hernández, R. (2013). Cognitive-behavioral therapy and animal-assisted therapy. *Alternative and complementary therapies*, 19(5), 270-275.

Hawkins, C. (2012). Animal-assisted therapy: Is there room the treatment plan?. *Exceptional Parent*, 42(9), 45-47.

*Heimlich, K. (2001). Animal-Assisted Therapy and the Severely Disabled Child: A Quantitative Study. *Journal of Rehabilitation*, 67(4), 48-54.

Higgins, J.P.T., & Green, S. (2008). *Cochrane handbook for systematic reviews of interventions*. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.

Höök, I. (2010). *Hund på recept: Den professionella vårdhunden*. Stockholm: Gothia förlag.

Jonsson, H., & Josephsson, S. (2005). *Occupation and meaning*. In C. H. Christensen, C. M. Baum, and J. Bass-Haugen (Eds.), *Occupational therapy: Performance, participation and well-being* (3rd ed.). Thorofare, NJ: SLACK Incorporated.

*Kanamori, M., Suzuki, M., Yamamoto, K., Kanda, M., Matsui, Y., Kojima, E., ... Oshiro, H. (2001). A day care program and evaluation of animal-assisted therapy (AAT) for the elderly with senile dementia. *American Journal Of Alzheimer's Disease & Other Dementias*, 16(4), 234-239.

*Kawamura, N., Niiyama, M., & Niiyama, H. (2009). Animal-assisted activity: experiences of institutionalized Japanese older adults. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 47(1), 41-47.

*Kovács, Z., Kis, R., Rózsa, S., & Rózsa, L. (2004). Animal-assisted therapy for middle-aged schizophrenic patients living in a social institution. A pilot study. *Clinical Rehabilitation*, 1(5), 483-486.

LaFrance, C., Garcia, L. J., & Labreche, J. (2007). The Effect of a Therapy Dog on the Communication Skills of an Adult with Aphasia. *Journal Of Communication Disorders*, 40(3), 215-224.

Law, M., Polatajko, H., Baptiste, S. & Townsend, E. (1997). Core concepts of occupational therapy. In Townsend (Ed.), *Enabling occupation: An occupational therapy perspective*. Ottawa: CAOT Publications ACE.

Macauley, B. (2006). Animal-assisted therapy for persons with aphasia: A pilot study. *Journal of Rehabilitation Research And Development*, 43(3), 357-365.

Manimalis, (2009). *Manimalisrapporten*. Stockholm: Manimalis

*Martin, F., & Farnum, J. (2002). Animal-assisted therapy for children with pervasive developmental disorders. *Western Journal of Nursing Research*, 24(6), 657-670.

*Menna, L., Fontanella, M., Santaniello, A., Ammendola, E., Travaglino, M., Mugnai, F., ... Fioretti, A. (2012). Evaluation of social relationships in elderly by animal-assisted activity. *International Psychogeriatrics / IPA*, 24(6), 1019-1020.

Messent, P., Palmer J., Schneck, M., Caravan, J., & Alderton D. (2005). *Hundar – Illustrerat uppslagsverk*. Nærum: Globe Förlaget

*Moretti, F., De Ronchi, D., Bernabei, V., Marchetti, L., Ferrari, B, Negretti, F., ... Atti, A.R. (2011). Pet therapy in elderly patients with mental illness. *Psychogeriatrics*, 11(2), 125-129.

*Mossello, E., Mello, A., Barone, D., Peruzzi, A., Masotti, G., Marchionni, N., ... Piccini, C. (2011). Animal-assisted activity and emotional status of patients with Alzheimer's disease in day care. *International Psychogeriatrics*, 23(6), 899-905.

*Nordgren, L., & Engström, G. (2012). Effects of animal-assisted therapy on behavioral and/or psychological symptoms in dementia: A case report. *American Journal Of Alzheimer's Disease And Other Dementias*, 27(8), 625-632.

Perkins, J., Bartlett, H., Travers, C., & Rand, J. (2008). Dog-assisted therapy for older people with dementia: a review. *Australasian Journal On Ageing*, 27(4), 177-182.

Reed, R., Ferrer, L., & Villegas, N. (2012). Natural healers: A review of animal assisted therapy and activities as complementary treatment for chronic conditions. *Revista Latino-Americana De Enfermagem*, 20(3), 612-618.

*Richeson, N. E. (2003). Effects of animal-assisted therapy on agitated behaviors and social interactions of older adults with dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias*, 18(6), 353-358.

*Sams, M. J., Fortney, E. V., & Willenbring, S. (2006). Occupational therapy incorporating animals for children with autism: A pilot investigation. *American Occupational Therapy Association*, 60(3) 268–274.

*Sellers, D. (2006). The Evaluation of an Animal Assisted Therapy Intervention for Elders with Dementia in Long-Term Care. *Activities, Adaptation & Aging*, 30(1), 61-77.

*Silva, K., Correia, R., Lima, M., Magalhães, A., & de Sousa, L. (2011). Can dogs prime autistic children for therapy? Evidence from a single case study. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*, 17(7), 655-659.

*Sockalingam, S., Li, M., Krishnadev, U., Hanson, K., Balaban, K., Pacione, L. R., & Bhalerao, S. (2008). Use of Animal-Assisted Therapy in the Rehabilitation of an Assault Victim with a Concurrent Mood Disorder. *Issues in Mental Health Nursing*, 29(1), 73-84.

Svensk författningssamling 1982:763 *Hälso- och sjukvårdslag*. Stockholm: Socialdepartementet

Townsend E. & Polatajko H. (2007). *Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision of health, well-being, & justice through occupation*. Ottawa: CAOT Publications ACE.

TT-Ritzau. (2013-03-30). Fler hundar till dementa danskar. *DN*. Hämtad från <http://www.dn.se/nyheter/varlden/fler-hundar-till-dementa-danskar> 2013-05-16

Velde, B., Cipriani, J., & Fisher, G. (2005). Resident and therapist views of animal-assisted therapy: Implications for occupational therapy practice. *Australian Occupational Therapy Journal*, 52(1), 43-50.